

Bahar biterken...

Yüksek Askerî Konsey'in gölgesinde yapılan Mısır seçimleri sürpriz olmayan bir biçimde İslâmcıların lehine sonuçlandı. Müslüman Kardeşler oyların neredeyse yarısını alırken, radikal İslâmcı Selefiler de bir çeyreğini topladı. Ancak ortaya çıkan siyasal manzaranın Tahrir Meydanı'yla simgeleşen 25 Ocak Devrimi'nin arzulanı demokrasiyi getirdiğini söylemek mümkün değil...

Mısır'da seçimler başlamadan önce Yüksek Askerî Konsey'in iktidarı terk etmesi talebiyle Tahrir Meydanı'nı dolduran insanlara saldırıldığında, Ahdaf Soueif askerî yönetimin devrimin düşmanı olduğunu haykırıyordu. Aralık ortasında yaşananların ardından artık şüpheye yer kalmamıştır.

El Ezher'in devrimci şeyhlerinden Emad Effat'ın Yüksek Askerî Konsey'i eleştirdiği biliniyordu. Seçmenleri Mübarek rejimiyle bağlantılı adaylara ve eski Millî Demokratik Parti (MDP) üyelerine oy vermekten men etmişti. Öldürüldü. Ailesi bu son fetvası nedeniyle hedef seçildiğini düşünüyor. Sadece Effat değil. Onlarca insan öldü-

rüldü. Konseyin Kasım sonunda derinleşen meşruiyet krizini bertaraf edilemek için atadığı Mübarek dönemi artığı Ganzuri'nin başbakanlığını protesto etmek üzere oturma eylemi yapan eylemciler beş gün boyunca şiddetli bir saldırıya maruz kaldılar. Sokak ortasında çarşafı soyularak askerler tarafından tekmelenip sürüklenen blucinli genç kadın, binlerce hemcinsinin protesto için sokaklara dökülmesiyle Mısır Devrimi'nin simgelerinden biri hâline geldi (bkz. Ahdaf Soueif).

Artık çok açık: Sokakla Yüksek Askerî Konsey arasında derin bir uçurum var. Ve askerler sokağa rağmen Mübarek rejiminin (en fazla biçim değiştirerek) sürmesini istiyor. 11 Şubat'tan önce askerle halkın bir olduğuna dair atılan sloganlar çoktan unutuldu. Daha mart ayında Maikel Nabil orduyla halkın bir olmadığını söyleyen bir yazısından ötürü iki yıl hapse mahkûm edilmişti. Şimdi Tahrir'e savaş açan

Tarihsel kalıntılarına atfen "dünyanın en büyük açık hava müzesi" olarak nitelenen Luksor kentindeki oylama merkezi, seçimlerin kaotik atmosferini yansıtıyordu

MISIR'IN İKİ AŞIRI UCU

İyi çocuklar ve köpeklerin çocukları

Yusuf El-Kaid, Enver Sedat döneminde yaşanan dönüşümü, "Mısır Topraklarında Savaş" romanında anlatır: Hatırlı bir Mısırlının oğlunu askere göndermeme çabasını, bu hikâyenin taraflarını oluşturan farklı kişilerin ağzından dinleriz. Burada konuşan hatırlı kişi:

Hükümet artık mülkümüzü kontrol altında tutmuyordu ve topraklarımızın bir kısmı iade edilmişti. Ben de babamın damarlarında Mısırlı kanı aktığını ve atalarımızın Keops Piramidinin inşasına tanıklık ettiğini ispatlamak üzere yasal işlemleri başlattım. Yılın başlarında tarlalarımızın birinde yapılan kazılar sonucunda, bu tarihsel ve bilimsel olarak da ispatlanmıştı. Dün ise topraklarımızın iadesine ilişkin karar bildirildi. Kararın bu kadar çabuk işleme konmasına şaşırılmışım, Mısır'da adaletin ne denli yavaş işlediğini herkes bilir, ama anlaşılın, bizim gibi adaletsizliğe uğrayanların haklarını iade etme işleme-

rini hızlandırmak için talimat verilmişti. Haberi duyduğumda, "Asıl önemli olan şimdiye dek iade edilenler değil, önümüzdeki günlerde iade edilecek olanlar," dedim.

Eski canlılığıma kavuşmuşum, eski benliğim adaletsizlik kalıntılarının altından gün ışığına çıktı ve bir kez daha geçmiş günlerin mutluluğunu yaşadım. Parlamento seçimlerini desteklemeye karar verdim. Arap Sosyalist Birliği Komitesi denen yumurcaklar grubundan sonsuza dek kurtulmalıydık! Bana genel sekreterlik bile teklif etseler reddederdim; ya onlar ya ben. Bırakalım istedikleri gibi at koşturdukları son on altı yılla yetinsinler, aldıkları alkışlar, attıkları nutuklar onlara yeter! İyi ailelerin çocukları tekrar söz sahibi olacak, hem kim bilir, belki de oğullarımdan biri makam sahibi olur. Babam Mısır'da iki tür insan var derdi: İyi ailelerin çocukları ile köpeklerin çocukları. Kır yerinde iyi aile çocukları, yüz feddandan daha fazla toprak sahibi olanlardır; hiç toprağı olmayanlar ise ikinci türden insanlardır. Bu iki aşırı uç arasında, basamaklarında envai çeşit insanın bulunduğu uzunca bir merdiven var—küçük toprak sahipleri, ücretli işçiler, ırgatlar, işsizler. Bütün bunları dün gece ne kadar mutlu olduğumu kavrayabilmeniz için anlatıyorum, bütün gece gözümlü kırpmadığıma inanasınız diye.

Yusuf El-Kaid, *Mısır Topraklarında Savaş*, çev. Sema Öğünlü, *Kanat Kitap, İstanbul, 2005, s. 12-13*

cunta nihayet kendisini devrimin temsilcisi, sokağı devrimin düşmanı ilan etti. Askerî cuntanın uyguladığı şiddet bütün dünyanın gözleri önünde cereyan ederken Başbakan Ganzuri, şiddetten sorumlu olanın devrime saldıran protestocular olduğunu söylüyor. Makarnadan tüp gaza, sodadan petrol istasyonu/kafeterya işletmeciliğine, gıda ürünleri üretiminden hükümet adına emlak simsarlığına uzanan hükümlerle, tahminlere göre, Mısır ekonomisinin yüzde 25 ile 40 arasında bir oranını elinde tutan silahlı kuvvetler, menfaat ve imtiyazlarını asla gönüllü olarak terk etmeyecek.

Öte yandan açıklanan kısmî seçim sonuçları tahminlerle ancak kısmen örtüşüyor. Evet, Müslüman Kardeşler'in Hürriyet ve Adalet Partisi, ilk iki turdan oyların yüzde 48.5'ini alarak beklenen zafere ulaştı. Fakat Tahrir'de bir araya gelerek 25 Ocak Devrimi'ni gerçekleştiren kritik kütleye karşı Kahire'nin Tahrir'den ibaret olmadığı söyleniyordu. Mısır'ın da Kahire'den ibaret olmadığı anlaşılıyor. Liberallerin ağırlıkta olduğu Mısır Bloğu, beklentilerin aksine, bu iddiayı doğrular biçimde bir tek Kahire'de başarı göstererek toplamda yüzde 8 civarında oyla ancak üçüncü parti olabildi. Dördüncü olan Mısır'ın en eski liberal partisi Vefd'in oy oranı da aynı civarda, yüzde 7.5. Seçimlere katılması bile büyük bir skandal olan *felool'*un, yani Mübarek rejiminin 30 sene boyunca hüküm sürmüş imtiyazlı seçkinlerinin yüzde 3.5 civarında oy alabilmelerini de ayrıca kaydetmek gerek. MDP'lilerce kurulan beş ayrı siyasi partinin seçimlere girebilmiş olması, 25 Ocak Devrimi'nin ardından yapılması gereken anayasa değişikliği yerine Mısır toplumuna apar topar bir referandum dayatan cunta ve işbirlikçilerinin başarı hanesine kaydedilmeli. Başta kadın hakları ve Hıristiyanlara karşı tutumları nedeniyle endişe salan Selefilere gelince, asıl zaferi onlar kazandı. Partileri Nur seçimlerde oyların yüzde 24'ünü toplayarak büyük bir başarı elde etti ve ikinci oldu. Bu başarının ardından halihazırda 100 bini ülke dışına göç etmiş Mısırlı Hıristiyanların sayısının önümüzdeki yıl içinde 250 bine çıkması bekleniyor.

İSLÂMCI POPÜLİZMİN ZAFERİ

Bu sonuçları Mısır'ın 20. yüzyıldaki serüveninin ana hatlarını göz önünde bulundurmadan kavrayıp değerlendirebilmek mümkün değil. 1939'da Mısır'daki kırsal hane halkının yüzde 53'ü toprak sahibi ya da kiracısı değildir, ücretli emek gücüyle hayatta kalmaya çalışmaktadır. 1952 Devrimi'nden iki sene önce bu oran kırsal nüfusun yüzde 60'ı civarındadır. Bir buçuk milyon aile topraksızdır. (bkz. Yusuf El-Kaid) 1920-30'larda bir gelecek umudu sunduğu için seküler Vefd'i destekleyen tabakalar, 1950-60'larda aynı nedenlerle yine seküler Nasır'ın peşine takılır. Nasır döneminin sosyal adaletsizliği telafi etmeye çalıştığı, ama ber-

taraf etmeyi beceremediği aşikâr. Mısır'da bu dönemin popülist milliyetçiliği, 1973'ten sonra Enver Sedat'la birlikte başlayan *infitah* (açıklık) politikası ile sona erer. Mısır'ın uzun süreli müttefiki ve destekçisi SSCB ile olan ilişkileri ABD ile kurulan ilişkiler ile takas edilir. Nasırcılığın kamu sektörüne ağırlık veren iktisadî uygulamalarına son, "hür teşebbüs"e yol verilir.

İktisadî alandaki bu "liberalleşme", mevcut sınıf ilişkilerinin tamamen güçlüler lehine dönesiyle sonuçlanacaktır. Sedat döneminde "yoksullarla dayanışma" anlayışı son bulur. Rejim, pazarı serbest bıraktığı iddiasıyla esasen kendi yakın çevresini gönendirecek ve bir kuvvet üssü oluşturarak seçmen grubunu kendisine bağlayacak bir ahbap-çavuş kapitalizmini benimseyecektir. Mübarek, Sedat'ın ardından bu politikaları sürdürür. Bu uzun seneler boyunca Mısır'da baskı altında tutulan İslâmci örgütler bir mevzi savaşı sürdürür. Siyasal yapıyı altüst etmeyi başaramayan fakat topluma yavaş yavaş egemen olmayı beceren ve önemli değişiklikler yaratan bir İslâmci hareket gelişir. Özellikle Nasırcı refah devletinin ürünü olan orta sınıflar kendilerini git-tikçe güçsüz kılan ve yoksullaştıran *infitah* politikası karşısında kendi öfkelerinin karşılığını İslâmcılıkta bulur. Bu hareketin etkisi öylesine yaygındır ki, Mübarek rejimi bu İslâmci muhalefeti soğurabilmek için zaman içinde bu hareketin birçok hasletini temellük eder ve rejimin bir bileşeni hâline getirir. Elbette bu İslâmci ideolojik çekirdeğin etrafına katman katman örülmüş ve kendilerine sunulan alternatifin peşinden giden toplumsal kesimler bugün aynen Vefd ya da Nasır dönemlerinde olduğu gibi çok daha kalabalıktır.

Bu yüzden, seçimlerde on yıllar boyunca Mısır'daki hâkim rejime karşı mevzi savaşı yürüten Müslüman Kardeşler'e ya da siyasete yeni teşebbüs eder görünen ve seçim büroları sosyal hizmet kuruluşu gibi iş gören Selefilere gösterilen teveccüh şaşırıktı olamaz. Popülist siyaset yordamı toplumlar farklı olsa da benzer bir yol takip eder: Halk kimdir sorusuyla başlar ve çoğunluğu tarif etmek için imtiyazlı bir azınlığa işaret eder. Ardından halk adına kim konuşur sorusu gelir. Yordamın en son aşaması, bu popülist özdeşliğin kurulmasıdır. Selefilere liberallerin argümanlarına karşı yoksul mahallelerde yaşayanların kendileri olduğunu söylüyordu. Sadece Kahire'nin dışındaki Mısır'da değil, Kahire'nin arka sokaklarında da. Bu iddianın, dindar adayların toplumun geleneksel değerlerini yansıttığına ve bu yüzden tercih edildiklerine yönelik iddiadan daha fazla ciddiye alınması gerekir. İslâmcıların seçimlerde kazandıkları başarıya rağmen orta vadede Mısır'ın geleceğini belirleyecek olan siyaseten kazananların toplumsal adalet ve özgürlük taleplerine verecekleri cevap olacak.

ÖZGÜR GÖKMEN

ASKER TEKMEŞİ VE MEÇHUL KADIN

Tahrir direniyor

Özgürleşme ânı

Bu genç kadının tutuklanması ve gördüğü gaddarca muamele bize devrimin henüz nihayete ermediğini gösteriyor...

AHDAF SOUEIF

Guardian, 18 Aralık 2011

Kadın genç ve narin ve açık tenli. Çevresini dört asker sarmış, ikisi başının üstüne kalkmış kollarından onu çekerken sırtüstü yatıyor. Dirençsiz –belki de bayılmış, bilemiyoruz çünkü yüzünü göremiyoruz. Blucin ve spor ayakkabıları giymiş. Fakat üstü yarı çıplak: Gövdesini, karnını, mavi sutyenini ve çıplak incecik kollarını görülebiliyoruz. Üst yarısını, çevresinde bir tür siyah hale oluşturan çarşaf sarmış, bize örtündüğünü söyleyen, ama üzerinden soyulan giysisi.

Altı yıl önce, Hüsnü Mübarek'in çetesi 2005 meclis seçimlerinde hile yapmaya kalkınca halk protestoları Mısır sokaklarını vurmaya başladığında, rejim misilleme yaptı. Sadece geleneksel Merkezi Emniyet askerleriyle değil, aynı zamanda bir yenilikle: Güçlü, eğitilmiş canı milislerle. Erkekleri dövüyor fakat kadınları gaspettiler, giysilerini yırttılar ve bir yandan sarkıntılık ederken bir yandan tekme tokat giriştiler. Fikir, sokak gösterilerine katılan kadınların taciz edilmek istediğini ima etmekte.

Kadınlar caydırıcı teknikler geliştirdi: Kat kat ince giysiler, düğmesiz elbiseler, çifte düğümlenmiş tulum pantolonlar giydiler ve protesto etmeye devam ettiler. Protesto hareketine dönüşen birçok küçük sivil inisiyatif, "Sizi Görüyoruz", "Yolsuzluğa Karşı", "Sokaklar Bizimdir", kadınlar öncülük ediyordu.

Fakat, hareket tarzları arasında sembiyotik bir ilişki peyda olur. Mübarek ve Ömer Süleyman Mısır'ı ABD'nin "terör zanlıları" için gözde işkence mekânına çevirir ve işkence karakollarda yaygın hâle gelir. Rejimin canileri siyasi bir zorbalık biçimi olarak kadınlara sarkıntılık eder ve sokaklarda kadınların taciz edilmesi salgın düzeyine erişir.

25 Ocak'a dek. Devrim gerçekleşti ve devrimle birlikte Şövalyelik Çağı başladı. Mısır Devrimi'nin 18 günü boyunca sokaklarda ve meydanlardaki en kayda değer davranış veçhelerinden birisi tacizin mutlak yokluğuydu. Kadınlar ansızın özgürleşti, tek başına yürüme, yabancılarla konuşma, örtünme ya da örtünmeme, sigara içme,